דאם כן נכתוב קרא להאי רעהו גבי מועד: שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור: אמרי ממה נפשך אי רעהו דוקא דכנעני כי נגח דישראל נמי ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני נחייב א"ר אבהו אמר קרא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל רבי יוחנן אמר מהכא הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם לישראל תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור שור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שנאמר עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מבעי' ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונן לישראל מאי דרב מתנה דא"ר מתנה עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלויי הוא כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם לנתר בהן על הארץ ומתרגם לקפצא בהון על ארעא מאי דרב יוסף דא"ר יוסף עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם איתגורי אתגר א"כ מצינו חוטא נשכר אמר מר בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר ולא והתניא ר"מ אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה: ת"ר וכבר שלחה מלכות רומי' שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ממ"נ אי רעהו דוקא אפילו דכנעני כי נגח דישראל ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני לחייב ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום ניזל נינחמיה אמר להו מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר למיעבד הא אפשר למיעבד עבדי אזל הוא לחודאי גביה א"ל ויאמר ה' (אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם

מואבים

הופיע. גילה ממונן והתירו: **מפארן.** כשסיבב והחזיר התורה על כל האומות ולא קיבלוה: **והגלה אותם.** כגון כפתורים היוצאים מכפתור (דברים ב) וכגון ובשעיר ישבו החורים וגו' (שם) וכן אומות הרבה: **לומר שאפי' מקיימין אותן כו'.** שהרי אינם מצווים אבל מעושין לא פטרן: **למדונו תורתכם: חוץ מדבר זה.** והם לא גילו להם טעמו של דבר שיהא ממונו של כנעני בחזקת הפקר מפני הסכנה: **דגידופא הוא.** כלפי מעלה:

מואבים

דאם כן לכתוב רחמנא גבי מועד. וליכא למימר דכי כתב רחמנא רעהו בתם לפטור תם דהדיוט בהקדש קאתי ומועד כדקאי קאי ולהכי לא כתביה גבי מועד דלא חייביה רחמנא במועד אלא במקום שחייב בתם ולפטור לגמרי בשחיהם הדיוט בהקדש נמי לא אתי דא"כ לכתביה רחמנא גבי מועד דהוי רבותא טפי וגם ליכא למיטעי למדרשיה אלא לפטור וכ"ש בתם אלא ודאי מדלא כתב גבי מועד אתא רעהו לחייב תם בהקדש נזק שלם וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דתם פטור מועד נמי פטור וה"ק קרא רעהו הוא דליכא חילוק בין תם למועד אבל כשאינו רעהו לא דהדיוט בהקדש חייב והקדש בהדיוט פטור: **עמד** והתיר ממונן לישראל. משמע דוקא בענין זה שנגח שור שלנו שור שלהם ולמ"ד בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) גזל כנעני אסור ניחא אבל למ"ד מותר קשה: **מפארן** הופיע ממונן לישראל. פי' הקונטרס שסיבב והחזיר התורה בכל האומות ולא קבלוה משמע שר"ל דבפארן נגלה לאומות וכן משמע בתרגום ירושלמי דמתרגם מטורא דגבלא אתגלי לבני ישמעאל ופארן ארץ ישמעאל היא כדכתיב בהגר ותשב במדבר פארן ובריש מסכת ע"ז (דף ב: ושם) אית דגרסי מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן וקשה דבשבת פ' ר"ע (ד' פט.) משמע דפארן הוא סיני דקחשיב ה' שמות שנקרא לו מדבר צין מדבר קדש מדבר פארן מדבר סיני מדבר קדמות ונראה דמדבר סיני מדבר גדול ומקום אחד נקרא סיני ומקום אחר נקרא פארן וכל חמשה שמות דקחשיב במסכת שבת חמשה חלקים היו בו שכל אחד שמו נקרא כן ואע"ג דקדריס התם לכל השמות אין להקפיד על זה ובאותו צד ששמו פארן נגלה לבני ישמעאל: **אלא** האדם. תימה הא אין עובדי כוכבים קרויין אדם כדתניא בפ' המקבל (ב"מ קיד:) אמר רשב"י אין קברי העובדי כוכבים מטמאים באהל שנאמר אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) פי' בקונטרס דר"מ דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן יוחי בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא. ושם) ורבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם תדע מדפריך ביבמות מקראי דנביאים ולא פריך מקראי דתורה דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה (שמות ט) אך התם הוי קודם מתן תורה וא"ת א"כ הוה ליה למימר אדם ולא נאמר אלא האדם לאו פירכא היא דהך ברייתא מתניא בת"כ וטובא איכא התם בכי האי גוונא דקתני התם וכן הוא אומר (ישעיה כו) פתחו שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים לוים ישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אומר הטיבה [ה'] לטובים כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי כוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם מזכיר עובדי כוכבים בלשון אדם כלומר דבר חלש נולד מאדם וכן גבי חירם (יחזקאל כח) אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) וריב"א הקשה מדכתיב (ישעיה מג) ואתן אדם תחתיך ותירץ דדרשינן ואתן אדום תחתיך גבי ההוא רומאה בפרק בתרא דברכות (דף סב:) והא דאמר בהשולח (גיטין דף מז.) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני אדם משמע אדם הראשון: **הרי הוא ככהן גדול.** הא דנקט כהן גדול משום דדרשינן בסוטה (דף ד:) יקרה היא מפנינים מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים: **קראו** ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרינן בחגיגה (דף יג.) המלמד תורה לעובד כוכבים עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי המושל ולא נתחייבו למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדאי' בספרי דפרשה אף חובב עמים: **נשא** משה קל וחומר. אור"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שהזהירו הכתוב תחלה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צרור את המדינים והכיתם אותם כדדרשינן עתה ילחכו שלא היה מתיירא בלק אלא מלחיכה בעלמא שלא היו מותרין אלא באנגריא וקרא דמדין אחר מעשה דבלק היה והא דקאמר נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלתה על דעתך לאו דוקא הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור את המדינים עדיין היו מוזהרין שלא לצור

מואב

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"א מהלכות ת"ת הלכה יג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) ע"ז ג., ב) ע"ז ג. סנהדרין נט., ג) [עי' תוס' יבמות סא. ד"ה ואין וכ"כ בסנהדרין נט. ד"ה ספרים דגר' ר' ירמיה], ד) לקמן פו. ע"ז ג. קדושין לא., ה) [עי' תוס' קדושין לא. ותוס' ע"ז ג. ד"ה גדול], ו) [בס"א: הרשעה], ז) [צ"ל אלין], ח) [ע"ז ג:], ט) רש"ל הגיה שור שלהם שור שלנו כו' וכתב מהרש"ם דא"צ להגיה דכוונת התוספות הוא דלענין נגיחה דוקא מותר גזל כנעני ותקנו רישא דמילתא דמתיר. [ועי' מהרש"א ומהר"ם], י) [ד"ה מאי], כ) [ד"ה אלא], ל) [ד"ה ואין], מ) צ"ל לא, נ) [ועי' תוס' יבמות סא. ד"ה ואין ומ"ש שם על הגליון],

תורה אור השלם

1. עָמַד וַיְמֹדֶד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: חבקוק ג ו
2. וַיֹּאמַר יְיָ מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ: דברים לג ב
3. אַךְ אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא כא
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ה
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה: דברים ב ט
6. צָרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם: במדבר כה יז

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דא"כ כו' דלא חייביה רחמנא במועד. עי' לקמן דף מב ע"א תוס' ד"ה כתב:

מוסף רש"י

מפארן הופיע ממונם לישראל. הופיע והפקיר ממונם לישראל (ברכות יג.). עמד והתירן להם. ראה ויתר גוים, נראה בעיניו ויתר להתירן (ע"ז ב:). אין מקבלין עליהן שכר. התורה זו לא טוענם היא אלא שאין מצווין לקיימן ואם יקיימו לא יקבלו שכר (שם ג. ועי"ש ו.). אלא אדם. ר"ת לית ליה אתם קרויים אדם ולא עובדי כוכבים קרויין אדם, ור"ס היא דלרש לה במסכת יבמות (סא.) (סנהדרין נט.). למדונו תורתכם. שאתם לומדים במשנה (רש"י כת"י).

שיטה מקובצת

א) ראה שבע מצות וכו'. משמע דכל שמקיימין שבע מצות דינם אצלנו כדיננו אצלם. ומעתה אין צריך לומר באומות הגדורות בדרכי הדתות ונמוסים (מאירי ז"ל): ב) ממונן לישראל. כלומר ראה שאכזרים ולבב רע להם וחשודים על כל שהן מצווין משבע מצות וכ"ש שאינן מצרים בצרת אחיהם לפיכך קנסם הכתוב כדי שישמרו שוריהן וכ"ז לא דברו אלא על ז' אומות דכתיב בהו לא תחיי' כל נשמה כו' (הה"ר יהונתן ז"ל): ג) ודבר זה אין אנו מודיעים למלכות. כ"ז מדברי הסרדיוטות הוא כלומר ובדבר הזה נעשה חסד עמכם שלא להודיעו למלכות (תלמיד הר"פ ז"ל): ד) בין אדם להאדם. והיינו טעמא דהאדם הוי מיעוט אחר מיעוט אדם הוי מיעוט האדם הוי מיעוט כאומר המיושר שכאדם כמו הידך המיומנת שבירך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (הרא"ש ז"ל):